

Univerzita Komenského v Bratislave	
Datum:	11-11-2019
Ev.č.:	DP-233/2019
Prílohy:	Vybvavuje: prof. ^{činnosť}

Oponentský posudok na habilitačnú prácu JUDr. Andrei Erdősovej, PhD:

Aktuálne otázky o človeku a jeho právach v bioetike.

Neviem či sa mám viac tešiť alebo báť novoročného čísla časopisu Týždeň, ktorý prináša šokujúce zvesti zo spoločnosti ale aj z prírody. Predčasom to bola čierna obálka zvestujúca koniec demokracie spôsobenej sociálnymi sieťami a teraz strašidelné obrazy môjho obľúbeného „diabolského maliara“ Jeronimusa Bosch von Akena. V texte sa diskutujúci, poprední slovenskí vedci z oblasti genetiky, P. Sýkora, L. Tomáška a M. Vácha zamýšľali nad tým, či „Smieme, čo dokážeme?“ v súvislosti s „diabolským“ experimentom radového čínskeho biofyzika He, ktorému sa pod rukami narodili prví ľudia s pozmeneným genómom. Nešlo o vedecký objav a dokonca podľa jedného z diskutujúcich by niečo také dokázal maturant v garáži za jedno popoludnie. Išlo však o realizáciu vedeckého objavu, ktorý môže navždy a nezvratne zmeniť ľudstvo. Bioetické otázky si kladli v tomto časopise vedci z oblasti genetiky ale kde sú právnici? Jednoducho ich (a nielen na Slovensku) niet. Habilitačná práca len potvrdzuje monografiu habilitantky spred troch rokov, že svetlou výnimkou hodnou podpory je Andrea Erdősová. Podpory v roku 2013, keď sa začala hlbšie zaoberať témou povinnej vakcinácie ako aj teraz, keď stojí na prahu vedecko-pedagogickej inštitucionalizácie tejto snahy. V tomto duchu som pristupoval k habilitačnej práci s občasným prižmúrením jedného oka.

Rozhodnutie habilitantky predostrieť do habilitačného konania revidovanú podobu textu pôvodnej monografie bolo dobrým riešením z dvoch dôvodov. Prvým je využitie možnosti zaktualizovania monografie, pričom v prípade kapitoly o náhradnom materstve sa tak zásadne zmenila aj jej vypovedacia hodnota, pretože Európsky súd pre ľudské práva (ďalej „EŠLP“) vydal medzitým „key case“ *Paradiso a Campanelli proti Taliansku*. Druhým je zvýraznenie špecifickosti metodológie a systematiky habilitačnej práce, ktorej obsah je tak dynamický a vecne roztrieštený, že jeho komplexné a „súdržné“ spracovanie je takmer nemožné. Z tohto dôvodu možno akceptovať metodiku a systematiku habilitačnej práce, ktorá predstavuje súbor vedeckých článkov tematicky viac alebo menej príbuzných a preto aj vnútorne nekompatibilný. Každý vybraný problém z oblasti bioetiky je totiž tak odlišný, že vyvoláva rôzne morálne dilemy a rôzne právne konzekvencie. Kompatibilita vnútornej štruktúry jednotlivých kapitol, od ktorej výraznejšie závisí aj súdržnosť celej habilitačnej práce je tak vzhľadom na predmet tejto práce ťažko udržateľná. Skutočnosť, že habilitantka napriek

tomu udržala určitú vnútornú prepojenosť medzi jednotlivými kapitolami je hodná ocenenia a zároveň aj pochopenia toho, keď najmä „krátke pojednanie“ v deviatej kapitole nemá bezprostrednú spojitosť s morálnymi dilemami, ktoré sú jedným z identifikačných znakov bioetiky. Na druhej strane je veľmi zložité aj určenie kritérií na výber bioetických problémov, ktoré mali byť zaradené do selektívnej časti práce označenej ako „aktuálne otázky“. Je takouto aktuálnou otázkou napríklad problematika domácich pôrodov po vydaní ďalšieho „key case“ vo veci *Dubská a Krejzová proti Českej republike* z 15. novembra 2016? O čo viac alebo o čo menej vyvolávajú domáce pôrody citlivé morálne a etické otázky v porovnaní s povinnou vakcináciou detí? V oboch prípadoch ide nepochybne o dôležité otázky verejného záujmu v oblasti verejného zdravia. Bez najmenších pochyb sú obidva problémy predmetom medicínskeho práva. Ale aj bioetiky? Rovnako tak možno pristupovať aj k otázkam informovaného súhlasu v prípade maloletých osôb (siedma kapitola) a k absencii detenčných zariadení na Slovensku, ktoré je „súčasným limitom nútenej detencie“ v ôsmej kapitole.

Bioetickou otázkou spojenou s právom *par excellence* je však vznik ľudského života a zásahy do neho, ktoré predstavujú interupcie (druhá kapitola), asistovaná reprodukcia (tretia kapitola), náhradné materstvo (štvrtá kapitola) či využívanie embryonálnych kmeňových buniek vo svetle *ordre public* (šiesta kapitola). Ku každej z týchto „vecných“ kapitol je možné mať konkrétne pripomienky, resp. návrhy na vylepšenie práce. Napríklad, ak habilitantka na strane 26 uvádza v súvislosti s umelým prerušením tehotenstva z dôvodu vážneho ohrozenia zdravia matky prípad *Tysiac proti Poľsku* tak je možné túto problematiku doplniť o ďalšie „poľské“ prípady, kde išlo o otázky splodenia dieťaťa násilným trestným činom, hrozbu narodenia dieťaťa s vážnou nevyliciteľnou chorobou a napokon o uplatňovanie práva na výhradu vo svedomí lekárov spojené s tlakom verejnej mienky na budúcu matku dieťaťa.

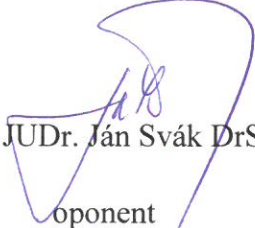
Kapitoly, ktoré neboli bezprostredne spojené s problematikou vzniku života človeka (škoda, že do výberu nebola zaradená kapitola o eutanázii) a viac ako bioetických otázok sa dotýkali zdravia človeka, majú však v práci nie celkom dostatočne využitý potenciál prienikov práva a bioetiky. Príkladom môže byť kapitola o informovanom súhlase za maloleté osoby, ktorá sa zúžením problému ochudobnila napríklad o také otázky ako je sterilizácia. Najmä problematika informovaného súhlasu rómskych žien pri sterilizácii sa svojho (a nie tak dávneho) času stala takmer synonymom (ne)dodržiavania ľudských práv na Slovensku z pohľadu rozhodovacej praxe EŠLP. Ďalším nevyužitým potenciálom z pohľadu bioetiky v súvislosti so zdravím človeka sú pokusy na ľuďoch, resp. experimentálna liečba, ktoré však boli EŠLP posudzované najmä z pohľadu článkov 2 a 3 Dohovoru o ochrane ľudských práv

a základných slobôd. Príkladom môže byť rozhodnutie vo veci *Hristozov a ostatní proti Bulharsku*, v ktorom sa pacienti chorí na rakovinu neúspešne dožadovali lieku, ktorý však nebol v Bulharsku certifikovaný.

Osobitný prístup si zasluhuje prvá kapitola, ktorá je priesečníkom prírodných a spoločenských vied, najmä fylozofických, kde habilitantka otvorila celé spektrum spoločensky závažných otázok ľudského bytia v kontexte ťažko regulovateľného vedeckého vývoja, výskumu a objavov. Možno pozitívne oceniť už ich samotnú prezentáciu, ktorá bola z pohľadu habilitantky vyhodnotená cez obsah habilitačnej práce v samotnom „Záver“. Práve tento „Záver“ je aj vrcholom celej habilitačnej práce a zároveň aj určitým spojovateľom „aktuálnych otázok“ bioetiky s naznačením možného ďalšieho vedeckého rastu habilitantky, ktorý osobne vidím v zhrnutí Stefana Lorenza Sorgnera o génových a počítačových technológiách na strane 147, ktoré nám prinášajú naliehavosť potreby právnej definície človeka ako takého. Habilitantka preukázala, že je spôsobilá po tejto ceste ísť s vytrvalosťou jej vlastnou.

Vedecká odvaha habilitantky otvárať problémy, na ktorých riešení nie je spoločenský a ani politický konsenzus ďaleko prevyšuje technické a ľahko v knižnej podobe diela odstraniteľné technické nedostatky. Pripomienky k vecnému obsahu považujem za motivačné pre habilitantku, aby pokračovala v začatej odbornej práci. Habilitačnú prácu odporúčam na ďalšie habilitačné konanie a po jej úspešnej obhajobe navrhujem, aby bol habilitantke udelený vedecko-pedagogický titul „docent“.

V Bratislave, 13.6.2019

prof. JUDr. Ján Svák DrSc.
oponent